Die rol van die Universiteit Stellenbosch se Departement Afrikaans en Nederlands in die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie deur sy betrokkenheid by die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*

Gerda Odendaal
LitNet Akademies (Geesteswetenskappe)
2017-05-30

0

0 0 0 0 0 0 0

Die rol van die Universiteit Stellenbosch se Departement Afrikaans en Nederlands in die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie deur sy betrokkenheid by die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*

Gerda Odendaal, nadoktorale navorsingsgenoot, Departement Afrikaans en Nederlands, Universiteit Stellenbosch

***LitNet Akademies* Jaargang 14(2)** **ISSN 1995-5928**

Klik hier vir die PDF-weergawe.

Opsomming

In hierdie oorsigartikel word ondersoek ingestel na die rol van die Universiteit Stellenbosch, en in die besonder sy Departement Afrikaans en Nederlands, in die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie deur sy betrokkenheid by die omvattende Afrikaanse verklarende woordeboek, die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*.

In die eerste deel van die artikel word aangedui hoe die eerste dosent in Afrikaans aan die Universiteit Stellenbosch en later die eerste hoofredakteur van die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*, J.J. Smith, se betrokkenheid by die Nederlands-Afrikaans-stryd op spellinggebied daartoe gelei het dat dié stryd ook oorgespoel het na die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal.* Dít word gedoen deur te wys op die invloed wat Nederlands op veral die eerste dele van dié woordeboek gehad het. Vervolgens word daar gefokus op die bydrae van die Universiteit Stellenbosch

se Departement Afrikaans en Nederlands tot die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie deur sy betrokkenheid by die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*. Daar word veral gekyk na die bydrae tot die ontwikkeling van die Afrikaanse metaleksikografie, strategiese woordeboekbeplanning en die optekening van die breër Afrikaanse leksikon onder leiding van nog ’n voormalige dosent aan die Universiteit Stellenbosch se Departement Afrikaans en Nederlands, D.J. van Schalkwyk.

Trefwoorde: Departement Afrikaans en Nederlands; leksikografie; leksikon; metaleksikografie; Nederlands-Afrikaans-stryd; Nederlandse invloed; J.J. Smith; Universiteit Stellenbosch; D.J. van Schalkwyk; woordeboekbeplanning; *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*

Abstract

The role of Stellenbosch University’s Department of Afrikaans and Dutch in the development of Afrikaans lexicography through its involvement in the *Woordeboek van die Afrikaanse Taal* (Dictionary of the Afrikaans Language)

This aim of this article, which forms part of a bigger project on the role of Stellenbosch University’s Department of Afrikaans and Dutch in the development of Afrikaans lexicography, is to give an overview of this department’s involvement in the comprehensive Afrikaans descriptive dictionary, the *Woordeboek van die Afrikaanse Taal* (Dictionary of the Afrikaans Language; henceforth *WAT*) and its subsequent role in the development of Afrikaans lexicography. The Department of Afrikaans and Dutch’s relationship with the *WAT* starts with J.J. Smith. After Smith was appointed as the first lecturer in Afrikaans at Stellenbosch University in 1920, he was approached by the Nasionale Pers to help with compiling an Afrikaans dictionary. After the university granted Smith special permission, he started work on the envisioned Afrikaans dictionary in 1926. Smith’s material for compiling the dictionary consisted of numerous word lists that he had collected with the help of his students in Afrikaans at Stellenbosch University from 1920. Other lecturers in the department that were tasked with helping Smith collecting material for the dictionary were B.A. de Wet and F.E.J. Malherbe. They also used their students to help them with material collection. This intensive collection of material led to the fact that the dictionary was not being anywhere near completion after three years, as had been initially planned.

Another factor that delayed the dictionary’s progress was the conflict between Smith and the official authority on Afrikaans spelling, the Taalkommissie (Language Commission) of the Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns (South African Academy for Science and the Arts). Smith, who was a member of the Taalkommissie who had compiled the very first *Afrikaanse woordelys en spelreëls* (Afrikaans word list and spelling rules; henceforth *AWS*) in 1917, decided to go against the spelling rules as set out in the *AWS*. Smith decided to keep the orthography of unfamiliar words closer to that of Dutch in the *WAT*. The Taalkommissie, however, followed a more Afrikaans orthography. Although Smith’s orthography was finally rejected, even by Stellenbosch University, he was allowed to follow his more “Dutch” orthography in compiling the dictionary. By 1945, when Smith stepped down as editor of the *WAT*, the dictionary had, however, still not been completed.

After Stellenbosch University offered to take over responsibility for the dictionary and a number of shifts were made in the organisational structure of the *WAT*, the first volume of the *WAT* (A–C) was finally published in 1950. The envisaged concise Afrikaans dictionary has since grown into a comprehensive, multivolume Afrikaans descriptive dictionary with Volume II (D–F) having been published in 1955, Volume III (G) in 1957, Volume IV (H–I) in 1961, Volume V (J–KJ) in 1968, Volume VI (KLA–KOL-) in 1976, Volume VII (KOM–KOR-) in 1984, Volume VIII (KOS–KYW-) in 1991, Volume IX (L) in 1994, Volume X (M) in 1996, Volume XI (N–O) in 2000, Volume XII (P–Q) in 2005, Volume XIII (R) in 2009, and Volume XIV (S–SKOOI) in 2013.

Partly due to Smith's "Dutch" approach to the Afrikaans orthography, especially the first three volumes of *WAT* are characterised by the inclusion of Dutch lemmas that never became part of the Afrikaans lexicon. The *WAT* was also criticised, especially by lecturers of Stellenbosch University's Department of Afrikaans and Dutch, for the "Dutchness" of the definitions in *WAT*, as well as the excessive use of translated example sentences from Dutch. As the years went by and more volumes of the *WAT* appeared, this Dutch influence on the dictionary was, however, decreased and as the *WAT* came into its own, it made (in part due to its relationship with the Department) a valuable contribution to Afrikaans lexicography.

The first area in which the Department of Afrikaans and Dutch contributed to the development of Afrikaans lexicography through its involvement with the *WAT* is Afrikaans metalexicography. It was especially lecturers of the Department commenting on the various volumes of the *WAT* in reviews that served as a stimulus for Afrikaans metalexicography. This, in turn, had a positive impact on the content of subsequent volumes of the *WAT*. Apart from reviews of the *WAT*, other metalexicographical activities by lecturers and students of the Department include masters and doctoral studies on various aspects of the *WAT*.

Another area of Afrikaans lexicography in which Stellenbosch University's Department of Afrikaans and Dutch indirectly played an important role, was the strategic planning of the *WAT*. During the 1980s a comprehensive project was launched to bring the content of the *WAT* in line with theoretical lexicography, thus improving the quality of the dictionary, and to speed up work on the *WAT*. This project was led by D.J. van Schalkwyk, who was also a lecturer in the Department from 1971 to 1978. In addition to focusing on the external reflexive component of the *WAT*, in which lectures from the Department played an important role (see above), Van Schalkwyk also involved experts in the field of lexicography, which included two lecturers of the Department, J.G.H. Combrink and R.H. Gouws. This resulted in the compilation of an editorial system for the *WAT* which was implemented from Volume IX onwards. Secondly, this project also included the revision of the dictionary's policy regarding the treatment of pejorative or offensive lexical items, which represented a first in the international lexicography. Another aspect of this project included the establishment of so-called co-operative lexicography, which involved establishing contact with various other national and international lexicography projects. The board of the WAT also had a hand in establishing the African Association for Lexicography, and the Bureau of the WAT played an important supporting role in the establishment of the National Dictionary Units that was created by the Pan South-African Language Board (PanSALB) after 2000. Van Schalkwyk also assisted with the strategic planning of other local language bodies, as well as international dictionaries. Furthermore, the Bureau of the WAT plays an important role in training lexicographers from around the country and the world. In turn, the Department of Afrikaans and Dutch has played an important role in training lexicographers working at the Bureau of the WAT over the years. The personnel of the Bureau have also had a hand in various other dictionaries being published – often in conjunction with lecturers of the Department of Afrikaans and Dutch. Lastly, under the leadership of Van Schalkwyk the Bureau also contributed to the launching the international lexicography journal *Lexikos*. Students and lecturers of the Department of Afrikaans and Dutch have made an important contribution to the

international metalexicography by publishing various articles and reviews in *Lexikos* over the years – about 40% of the articles to be exact. Various lectures and students have also been editors of and served on the editorial board of the journal.

Lastly, but perhaps most importantly, is the *WAT*'s role in recording the Afrikaans lexicon in its widest sense. This includes lexical items from spoken as well as written Afrikaans, regionalism, idioms, as well as loan words from Khoi, Malay, Arabic and English.

Over the years the vast majority of personnel of the Bureau of the WAT have been graduates of Stellenbosch University, who had often also studied in its Department of Afrikaans and Dutch. This includes all the editors-in-chief. Various lecturers at Stellenbosch University have also served as subject specialists, helping editors with subject-specific content as well as terminology lists. Here, too, lecturers of the Department of Afrikaans and Dutch have played a role. Lecturers of this Department have also served on the dictionary's board of directors since its inception. Finally, Stellenbosch University has supported the *WAT* financially over the years.

That Stellenbosch University's Department of Afrikaans and Dutch has played an indispensible role in the activities of the Bureau of the WAT, thus contributing to the development of Afrikaans lexicography, is, therefore, very clear.

Keywords: Department of Afrikaans and Dutch; dictionary planning; Dutch-Afrikaans battle; Dutch influence; lexicography; lexicon; metalexicography; J.J. Smith; Stellenbosch University; D.J. van Schalkwyk; *Woordeboek van die Afrikaanse Taal* (Dictionary of the Afrikaans Language)

1. Inleiding

Reeds voor die totstandkoming van die Departement Nederlands en Afrikaans (vanaf 1952 bekend as die Departement Afrikaans-Nederlands en sedert 1979 Departement Afrikaans en Nederlands)[1] aan die Universiteit Stellenbosch in 1922, is daar belangrike baanbrekerswerk in die Afrikaanse leksikografie aan dié universiteit gedoen (Odendaal 2016:260–2). Hierdie baanbrekerswerk op leksikografiese gebied is egter gedoen te midde van 'n breër, nasionale stryd, wat hom ook binne die Universiteit Stellenbosch se Departement Afrikaans en Nederlands afgespeel het, tussen die voorstanders van Afrikaans, wat Afrikaans as 'n selfstandige taal naas Nederlands wou vestig, en die voorstanders van Nederlands, vir wie Afrikaans se band met Nederlands onontbeerlik was vir die voortbestaan van Afrikaans (Odendaal 2016:262–5).

Nadat die pro-Nederlandse en pro-Afrikaanse faksies met die stigting van die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns verenig is, is die stryd verder gevoer op spellinggebied met die totstandkoming van die *Afrikaanse woordelys en spelreëls* (Odendaal 2016:266–71). 'n Belangrike rolspeler in dié stryd was J.J. Smith, wat sedert 1917 op die nuutgestigte Taalkommissie gedien het (die kommissie wie se taak dit was om die eerste *Afrikaanse woordelys en spelreëls*; voortaan *AWS* saam te stel) en wat in 1920 aangestel is as die eerste dosent in Afrikaans aan die Universiteit Stellenbosch. Toe hy in 1926 as die eerste hoofredakteur van die *Woordeboek van die Afrikaanse taal* (voortaan *WAT*) aangestel is,

het sy betrokkenheid by die spellingstryd veroorsaak dat die stryd noodwendig oorgespoel het na die *WAT*. Ten spyte van die aanvanklike invloed van Nederlands op dié woordeboek, het die *WAT* egter oor die verloop van die afgelope 90 jaar ’n belangrike bydrae tot die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie gelewer.

Die Universiteit Stellenbosch se betrokkenheid by die woordeboek het egter nie by Smith se redakteurskap geëindig nie. Deur dié universiteit, maar in die besonder sy Departement Afrikaans en Nederlands, se noue betrokkenheid by die *WAT* het dié departement oor die jare ’n belangrike bydrae tot die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie gelewer.

Hierdie studie[2] stel ondersoek in na die rol van die Universiteit Stellenbosch (voortaan US), en in die besonder sy Departement Afrikaans en Nederlands, in die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie deur sy betrokkenheid by die omvattende verklarende woordeboek die *WAT* sedert 1926 en teen die agtergrond van die Nederlands-Afrikaans-stryd wat aanvanklik op Stellenbosch geheers het (Odendaal 2016). Eerstens word aangedui hoe die eerste dosent in Afrikaans aan die US en later die eerste hoofredakteur van die *WAT*, J.J. Smith, se betrokkenheid by die Nederlands-Afrikaans-stryd ’n invloed gehad het op veral die eerste dele van die *WAT*. Vervolgens word die bydrae van die Departement Afrikaans en Nederlands tot die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie onder die loep geneem deur veral te fokus op studente en dosente van dié departement se bydrae tot die ontwikkeling van die Afrikaanse metaleksikografie en die optekening van die breër Afrikaanse leksikon, asook strategiese woordeboekbeplanning onder leiding van nog ’n voormalige dosent aan die US se Departement Afrikaans en Nederlands, D.J. van Schalkwyk.

2. Aanloop en Nederlands-Afrikaans-stryd

In 1914 word J.J. Smith, voorvegter vir die Afrikaanse taalsaak op Stellenbosch aan die begin van die 20ste eeu (Odendaal 2016:264–5), as professor in Frans en Duits aan die Victoria Kollege[3] aangestel (Snijman 1964:11; Kapp 2013:36). Kort hierna word daar op ’n kongres van die Afrikaanse Taalvereniging (ATV) in Stellenbosch, waarvan Smith ’n leidende lid en later nasionale voorsitter was, besluit dat ’n tweetalige Afrikaans-Engels/Engels-Afrikaanse woordeboek saamgestel moes word deur ’n kommissie waarvan Smith ook deel uitgemaak het (Snijman 1964:11; Gericke 1991b:7–8; Gouws en Ponelis 1992:17–8; Kapp 2013:27). ’n Standaardwoordeboek van Afrikaanse woorde en idiome is ook in die vooruitsig gestel (Gericke 1991b:8). In hierdie stadium het daar egter nog ’n fel Nederlands-Afrikaans-taalstryd op Stellenbosch gewoed waarin ook Smith gewikkel was (Odendaal 2016:262–5). Gevolglik is die idee van ’n woordeboek eers weer in 1920 geopper toe die Nasionale Pers Smith, wat in dieselfde jaar aangestel is as die eerste professor in Afrikaans aan die US, se hulp ingeroep het met die opstel van ’n woordeboek (Snijman 1964:11; Du Toit 1966:72; Kotzé 1966:465; Snijman 1975:3; Gouws en Ponelis 1992:18).

Alhoewel daar volgens Smith (in *Die Burger* van 10 Julie 1920) eers beplan is om “’n meer populêre tweetalige woordeboek, Afrikaans-Engels en Engels-Afrikaans, uit te gee”, sou daar tegelykertyd ook gewerk word aan “’n so volledig moontlike versameling van ons Afrikaanse woordeskat, sodat daar later ’n nog groter, vollediger en wetenskapliker tweetalige woordeboek, asook ’n verklarende eentalige Afrikaanse woordeboek uitgegee kan word” (Schoonees 1950:i; Snijman 1964:11; 1975:3; Gouws en Ponelis 1992:18). Aangesien Smith die “versameling van die

Afrikaanse woordeskat" as "'n volksaak" en "die voltooiing van die eerste min of meer volledige Afrikaanse woordeboek" as "'n volksgebeurtenis" beskou het, het gesprekvoering oor die opstel van sowel die tweetalige as die eentalige woordeboek spoedig oorgehel ten gunste van 'n verklarende Afrikaanse woordeboek (Schoonees 1950:i; Snijman 1964:11; 1975:3). So het D.B. Bosman, dosent in Nederlands en Smith se voorganger in die Departement Afrikaans en Nederlands aan die US, in *Die Burger* van 20 Augustus 1924 enkele voorstelle gemaak vir die samestelling van "'n beknopte maar gesaghebbende Afrikaanse woordeboek" (Boshoff 1926:315, 319).

Ondertussen is onderhandelinge tussen Smith, die Nasionale Pers, die US, die regering en die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns gevoer (Snijman 1964:11; 1975:3). Nadat die regering op 12 Maart 1925 aanbeveel het dat "'n volledige en gesaghebbende woordeboek met Staatsteun opgestel word", het die Universiteitsraad buitengewone verlof vir drie jaar aan Smith toegestaan ten einde hom in staat te stel om as hoofredakteur aan die beoogde Afrikaanse woordeboek te werk (Schoonees 1950:i; Snijman 1964:11; Du Toit 1966:181; Snijman 1975:3–4).

Alhoewel die ooreenkoms tussen Smith, die Nasionale Pers en die US vir die opstel van die beoogde woordeboek met behulp van staatsteun eers op 25 Maart 1926 bekragtig is met die sluiting van 'n kontrak tussen die Nasionale Pers en die destydse Minister van Onderwys en Binnelandse Sake, D.F. Malan, het Smith reeds in Januarie 1926 in Kaapstad met werk aan *Die Afrikaanse Woordeboek* (later *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*) begin (Schoonees 1950:i; Snijman 1964:11; Du Toit 1966:181; Malan 1974:292; Snijman 1975:3–4). Dit kan volgens Gericke (1991a:104) as die begin van die professionele leksikografie in Suid-Afrika beskou word.

Smith, wat reeds sedert 1911 aandag gegee het aan die optekening van Afrikaans vir die opstel van 'n woordeboek, was reeds in besit van 'n menigte woordelyste wat hy sedert 1920 as professor in Afrikaans aan die US met behulp van sy studente versamel het. Met die aanvang van sy werk aan die *WAT* het hy ook begin om 'n netwerk van medewerkers van regoor die land te vestig wat hom verder behulpsaam was in die optekening van streek- en vaktaal. Een so 'n medewerker was B.A. de Wet, wat sedert 1921 dosent in Hollands-Afrikaanse letterkunde en letterkundige estetiek aan die US se Departement Afrikaans en Nederlands was, aan wie die taak opgelê is om Smith behulpsaam te wees met die insameling van materiaal vir die *WAT*. Hy het, soos Smith, sy studente vir hierdie taak ingespan, maar self veral woorde en uitdrukkings uit die Karoo opteken. 'n Subredaksie, waarvan die dosent aan die Departement Afrikaans en Nederlands van 1926 tot 1959, F.E.J. Malherbe, 'n lid was, is later die taak opgelê om materiaal in te samel. Ook Malherbe het, nes sy voorgangers, sy studente ingespan om taalmateriaal te versamel. Adviseurs op tegniese en vakkundige gebied, staatsdepartemente en lesers van *Die Burger*, *Die Huisgenoot* en *Die Boerevrou* het ook aansienlike bydraes tot die materiaalversameling gelewer. Personeel van verskillende departemente aan die US het in hierdie opsig 'n groot rol gespeel. Vanaf1930 ontvang Smith ook die hulp van voltydse assistente wat, tot sy uittrede in 1945, op een uitsondering na almal US-gegradueerdes was (Schoonees 1950:i, v–xi; Snijman 1964:13; 1975:4; Gericke 1991b:8–9).

Die aanvanklike bedoeling was om 'n verklarende standaardwoordeboek met woordverklarings, afleidings en voorbeeldsinne, van ongeveer dieselfde omvang as die destydse standaarddeskriptiewe Nederlandse *Van Dale*, binne drie jaar te voltooi. Smith se intensiewe versameling van materiaal en sy bemoeienis met etimologiese vraagstukke het egter werk aan die woordeboek laat ontspoor (Snijman 1964:11, 13; 1975:4; Gouws en Ponelis 1992:18, 22; Odendal 2006:281).

Nog ’n rede vir die vertraging in die werk aan die woordeboek was die spellingstryd wat tussen Smith en die Taalkommissie[4] van die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns geheers het. Alhoewel Smith ’n voorvegter vir Afrikaans op Stellenbosch was, was hy sedert sy betrokkenheid by die Taalkommissie in 1917[5] nog altyd ten gunste van ’n meer Nederlandse spelvorm, en het hy daarom besluit om vreemde woorde in die *WAT* op ’n meer konserwatiewe wyse, nader aan die Vereenvoudigde Nederlandse Spelling, te skryf. (Anon. 1930(a):11; Anon. 1930(b):1; Malan 1974:292; vgl. Odendaal 2016:270–1 vir ’n volledige uiteensetting van die spellingstryd tussen Smith en die Taalkommissie.) Nadat ’n spellingkonferensie in 1930 nie daarin kon slaag om ’n end aan die spellingstryd tussen Smith en die Taalkommissie te maak nie, is ’n tweede konferensie in 1932 op Stellenbosch gehou (Kapp 2009:122). Smith het in sekere gevalle ingewillig om die Taalkommissie se meer verafrikaanste spelvorme te aanvaar deur byvoorbeeld *-sch* en *qu* deur *-sj* en *k* of *kw* te vervang, en vreemde woorde met*-air*, *ai*, *eau*,*y*, *c*, *-ice*, *ch*, *gn*, *ph*, *rh*, *th* en *x* wisselvorme met onderskeidelik *-êr*, *ê*, *o*, *i/ie*, *k* of *s*, *-ise*, *g*, *nj*, *f*, *r*, *t* en *ks* te gee (Anon. 1932:35). Alhoewel Smith se spelwyse uiteindelik wyd ten gunste van die Taalkommissie se verafrikaanste spelling verwerp is (selfs aan die US), is Smith steeds toegelaat om sy eie spellingrigting te volg en sou daar nie ingegryp word in die spellingbenadering van die *WAT* nie (Anon. 1933:5; Gericke 1991b:47). Die gevolg was dat Smith steeds ’n meer Nederlandse spelling in die *WAT* sou volg.

Te midde van die spellingstryd aanvaar die regering in 1929 ’n aanbod van die US om verantwoordelikheid vir die woordeboek by die Nasionale Pers oor te neem en word die woordeboekkantoor op 1 April 1930 verskuif na Stellenbosch, waar dit sedertdien gehuisves word (Schoonees 1950:i; Snijman 1964:14; Du Toit 1966:181; Snijman 1975:3–4; Odendal 2006:281).

Nadat die US verantwoordelikheid vir die *WAT* oorgeneem het, is daar ooreengekom dat die woordeboek teen 1936 voltooi moes word. Saam met die spellingstryd het ekserpeerwerk, etimologiese ondersoek en vraagstukke oor terme egter weer eens daartoe gelei dat vordering aan die woordeboek in die slag gebly het (Snijman 1964:14; 1975:4). Die regering het geweier om verdere finansiële bystand te bied alvorens die stand van sake ondersoek is. ’n Komitee onder voorsitterskap van senator F.S. Malan is vir dié doel saamgestel. Nadat daar op aanbeveling van genoemde komitee in 1937 ’n Woordeboekkomitee saamgestel is om beheer van die *WAT* oor te neem, is fondse vir nog vyf jaar bewillig. Die Woordeboekkomitee, waarin die regering en die US verteenwoordig was, het ’n aantal deskundiges benoem om terme te definieer en in 1941 opdrag gegee dat die versamelde materiaal binne drie jaar bewerk moes word. (Snijman 1964:14) Ná twee jaar moes Smith egter siekteverlof neem weens swak gesondheid, waarna administratiewe beheer van die *WAT* oorgeplaas is na die rektor van die US, R.W. Wilcocks (Schoonees 1950:i; Snijman 1964:14; 1975:4). ’n Gebrek aan staatsfondse het die universiteit ook genoop om van April 1945 tot Maart 1946 die hele finansiële las van die woordeboek te dra. Op 21 Augustus 1945 lê Smith die tuig as hoofredakteur van die *WAT* neer weens sy volgehoue swak gesondheid (Schoonees 1950:ii; Snijman 1964:14; 1975:4). So kom die Smith-era tot ’n einde sonder dat ’n enkele woordeboekuitgawe die lig gesien het.

Ná Smith se uittrede het die regering ’n komitee aangestel, wat later bekend gestaan het as die Broeksma-komitee, om ondersoek in te stel na die vordering van die woordeboek (Schoonees 1950:ii; Snijman 1964:14; 1975:4; Odendal 2006:281). Die voormalige Stellenbosse dosent in Nederlands D.B. Bosman het ook in dié komitee gedien (Schoonees 1950:ii). Die komitee, wat die US geloof het vir “sy geestelike, sowel as geldelike, bydrae”, het aanbeveel dat ’n Raad van Beheer oor Die Afrikaanse Woordeboek in die lewe geroep word, saamgestel uit verteenwoordigers van die regering, die US en die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns, onder voorsitterskap van die sekretaris van Onderwys, Kuns en Wetenskap en onder administrasie van die rektor van die US (Schoonees 1950:ii; Snijman 1964:15; 1975:4; Odendal 2006:281). ’n Verdere verandering in die organisasie van die *WAT* wat deur die Broeksma-komitee voorgestel is, was die aanstelling van twee

voltydse reviseurs, twee voltydse hoofopstellers, een sekretaris-leksikograaf en ’n administrateur (Schoonees 1950:ii). Ondertussen (van 1945 tot 1946) is die woordeboekbedrywighede aan die gang gehou deur twee van die assistente, N. van Blerk en M.F. Toerien, albei Stellenbosch-gegradueerdes (Schoonees 1950:v). Met ’n meer gestruktureerde grondslag nou gevestig, kon daar uiteindelik in alle erns begin word om die *WAT* ’n werklikheid te maak.

3. Ontwikkeling van die *WAT* te midde van die invloed van Nederlands

Alhoewel daar nooit ’n amptelike besluit geneem is dat die *WAT* eerder ’n omvattende verklarende woordeboek as ’n standaardwoordeboek moes wees nie, het Smith se strewe om Afrikaans as onafhanklike taal naas Nederlands te laat geld uiteindelik as dryfveer vir sy omslagtige werkwyse gedien (Gouws en Ponelis 1992:23–4). Aangesien Afrikaanse literatuur in hierdie stadium nog beperk was en die taalkundige beskrywing van Afrikaans nog onderontwikkel was, was Afrikaans volgens Gouws en Ponelis (1992:20–1) egter nog nie gereed vir ’n verklarende woordeboek nie, wat nog te sê ’n omvattende verklarende woordeboek. Die gevolg was dat die *WAT* nie alleenlik ’n beperkte bydrae tot die aanvanklike ontwikkeling van Afrikaans gelewer het nie, maar selfs ’n belemmerende invloed op die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie gehad het, aldus Gouws en Ponelis (1992:21–2).

So sien die eerste deel (A–C) van die *WAT* eers in 1950 die lig – 24 jaar nadat Smith met die werk aan die *WAT* begin het. Dit word opgevolg deur Deel II (D–F) in 1955, Deel III (G) in 1957, Deel IV (H–I) in 1961, Deel V (J–KJ) in 1968, Deel VI (KLA–KOL-) in 1976, Deel VII (KOM–KOR-) in 1984, Deel VIII (KOS–KYW-) in 1991, Deel IX (L) in 1994, Deel X (M) in 1996, Deel XI (N–O) in 2000, Deel XII (P–Q) in 2005, Deel XIII (R) in 2009, en Deel XIV (S–SKOOI) in 2013. Reeds in die eerste deel van die *WAT* word die doel van die woordeboek verwoord as “om, so volledig moontlik, ’n beeld te gee van die Afrikaanse taalskat in sy ruimste omvang” (Schoonees 1950:iii). Dit sluit nie net die standaardtaal in nie, maar ook geselstaal, gewestelike taalmateriaal met ’n wyer gebruiksomvang, verouderde woorde, terminologie, vreemde woorde, algemeen bekende handelsname, obsene woorde, eiename met ’n oordragtelike betekenis of wat spreekwoordelik geword het, geografiese name, byvoeglike naamwoorde wat afgelei is van eiename, en neologismes (Schoonees 1950:iii). Die feit dat die redaksie ook ’n plek toegeken het aan “verouderde woorde wat dikwels nog sluimerende lewenskrag openbaar” of “wat uit kultuurhistoriese oogpunt belangrik is”, asook “vrygewig” was “met die opneem van vreemde woorde” (Schoonees 1950:iii), het daartoe gelei dat die gedeelde woordeskat tussen Afrikaans en Nederlands oor die jare in die *WAT* neerslag gevind het (Gouws 2003:80).

Soos Schoonheim (1998:37) tereg opmerk, kan ’n mens verwag dat die Nederlandse invloed in ’n omvattende verklarende woordeboek uitvoeriger as in ’n standaardwoordeboek sou wees. Waar ’n standaardwoordeboek veronderstel is om slegs die standaardtaal te weerspieël soos dit tans daar uitsien, laat ’n omvattende verklarende woordeboek se omvattender opnamebeleid ruimte vir die opneem van meer leksikale items wat nie tot die kernwoordeskat van Afrikaans behoort nie, wat daartoe aanleiding kan gee dat leksikale items wat weinig in Afrikaans gebruik word en eintlik tot die Nederlandse leksikon behoort, dikwels opgeneem kan word. Wat verder hiertoe bygedra het, is die feit dat Afrikaans nog in sy standaardiseringskinderskoene was toe daar met die samestelling van die *WAT* begin is. Soos Gouws en Ponelis (1992:16) aantoon, is dit ’n voorvereiste vir die samestelling van ’n omvattende verklarende woordeboek dat die standaardtaal reeds gevestig moet wees. Veral die beperkte

en onvaste aard van die Afrikaanse vakleksikon te midde van ontwikkeling op tegniese en natuurwetenskaplike gebied het egter die redaksie genoop om ruimer aan Nederlands te ontleen deur “nuttige terme uit Nederlands” oor te neem (Schoonees 1950:iii; De Villiers 1951:4; Botha 2003a:167). Dit het daartoe gelei dat die redakteurs van Deel I hulle nie beperk het tot die opname van “onmisbare en onvervangbare woorde” uit Nederlands nie, maar ook “woorde wat ons in die toekoms nodig mag kry en stamwoorde waarvan die afleidings en/of samestellings in Afrikaans gangbaar is” en selfs Nederlandse argaïsmes opgeneem het (Schoonees 1950:iii). Die gevolg is dat daar veral in die eerste drie dele “heelwat Nederlandse woorde opgeneem is wat nie deel van die Afrikaanse woordeskat was of geword het nie”, aldus Botha (2003a:59).

M. de Villiers (1951:4), wat vanaf 1947 verbonde was aan die US se Departement Afrikaans en Nederlands, waar hy ook later die Jan Marais-leerstoel beklee het, het reeds met die verskyning van die eerste deel van die *WAT* beswaar gemaak teen die opname van Nederlandse lemmas sonder leksikografiese etikette. Lemmas wat hy in hierdie verband uitlig, is *abel* (“bevallig, lief”), *abituriënt* (leerling of student van die hoogste klas), *barre* (vloedgolf aan die mond van sommige riviere), *borrel* (“drank/drank drink”), *bryn* (“soutwater, pekel”) en *brik* (rytuig) (De Villiers 1951:4; 1952:5). Vergelyk in hierdie verband ook die volgende lys Neerlandistiese lemmas of lemmas met ’n Neerlandistiese betekenis wat in die *WAT* opgeneem is met die meer algemene Afrikaanse vorme daarnaas:[6]

> *abonneer* (“inteken”), *abonnement* (“intekening/intekengeld”), asook verskeie onverklaarde samestellings met dié lemma, *agternaam* (“van”), *belendend* (“aangrensend”), *benieu* (“nuuskierig maak”), *benieud* (“nuuskierig”), *blootshoof(s)* (“kaalkop”), *blootsvoet(s)* (“kaalvoet”), *briewebesteller* (“posbode/-man”), *briewebus* (“posbus”), *felisitasie* (“gelukwens(ing)”), asook onverklaarde samestellings met dié lemma, *felisiteer* (“gelukwens”), *fiets* (ww.) (“fietsry”), *heg* (“heining”), *houthakker* (“houtkapper”), *invasie* (“inval”), *invektief* (“skel(d)woord”), *invitasie* (“uitnodiging”), asook onverklaarde samestellings met dié lemma, *kameleon* (“verkleurmannetjie”), *kapper* (“haarkapper”), *moedervlek* (“geboortemerk/-vlek”).

Al hierdie lemmas is ongeëtiketteer opgeneem. Die ongeëtiketteerde opname van lemmas in ’n woordeboek impliseer volgens Gouws (1989:201) dat dit standaardtaalvorme is en skep sodoende die indruk by woordeboekgebruikers dat daar geen beperking op die gebruik van die lemmas is nie. In die meeste gevalle is daar egter van sinoniemdefinisies gebruik gemaak by bogenoemde lemmas. Die gebruik van hierdie strategie in woordeboeke dui volgens Gouws (1989:145) daarop dat die woordeboekgebruiker met ’n minder frekwente lemma te make het. Hoewel daar nie eksplisiet in die inleiding van Deel I aangedui word dat hierdie strategie ook in die *WAT* gevolg is nie, word daar wel aangedui dat definisies by wisselvorme gegee word “by die vorm wat as die beste of gangbaarste beskou word” (Schoonees 1950:iv), met ander woorde by die vorm wat die gebruiklikste is. Dit sou nie vergesog wees om aan te neem dat hierdie strategie ook (of ten minste tot ’n mate) ten opsigte van die hantering van sinonieme gevolg is nie, met ander woorde dat die minder frekwente lid van die sinoniemparadigma slegs van ’n sinoniemdefinisie voorsien is terwyl die volledige betekenisomskrywing by die sinoniem met die hoogste gebruiksfrekwensie gegee is.[7] Lemmas waar daar van sinoniemdefinisies gebruik gemaak is, is *abonneer*, *abonnement*, *belendend*, *benieu*, *benieud*, *blootshoof(s)*, *blootsvoet(s)*, *felisitasie*, *felisiteer*, *houthakker*, *invektief*, *invitasie*, *kameleon*, *kapper* en *moedervlek*. Die afleiding wat hieruit gemaak sou kon word, is dat hierdie lemmas die minder frekwente lede van die sinoniemparadigmas verteenwoordig, terwyl die lemmas wat as sinoniemdefinisies by hierdie lemmas aangebied word, die meer frekwente lede van die sinoniemparadigma verteenwoordig. Die wyse waarop hierdie lemmas gedefinieer is, is dus reeds ’n aanduiding vir die woordeboekgebruiker dat die lemmas nié algemeen gebruikte Afrikaans verteenwoordig nie.

Reeds in Deel I van die *WAT* word daar ook in die inleiding aangedui dat sommige Neerlandistiese woorde as "*meer N.*" (meer Nederlands) gemerk is (Schoonees 1950:iv). Voorbeelde hiervan is die Neerlandistiese lemmas *aak*, *aandyk*, *aangluip*, *afbroddel*, *ajourneer*, *assorteer*, *beduus*, *belabberd*, *beu*, *bil*, *boerinen, brui* en die Neerlandistiese betekenisonderskeidings van die lemmas *aandoen* ("aantrek"/"aansteek"), *aanhang* ("vaskleef"), *aanmaak* ("vervaardiging"), *afdoen* ("uittrek") en *bysit* ("begrawe"). Daar is egter ook lemmas en betekenisonderskeidings opgeneem wat met die etiket "*N.*" (Nederlands) gemerk is. Dit sluit in *aalmoesenier*, *aanbras*, *aanbrug*, *aanlaveer*, *aanpoot*, *aardgal*, *aasdom*, *afbet*, *afbik*, *begraas* en *boterham*.

Benewens woorde met die herkomsetikette "*meer N.*" en "*N.*" is daar ook 'n aantal Neerlandistiese lemmas met stilistiese en temporele etikette, asook ander herkomsetikette opgeneem. Die teenwoordigheid van hierdie etikette in 'n woordeboek dui daarop dat hierdie leksikale items 'n beperkte gebruiksfeer het (Gouws 1989:201). Vergelyk die volgende lemmas[8] wat in die *WAT* opgeneem is en hulle ooreenstemmende etikette:

Lemma	**Leksikografiese etiket(te)**
bigotterie ("skynheiligheid")	*F.* (Frans)
jarig ("verjaar")	*w.g.* (weinig gebruiklik)
kloset ("toilet")	*via N. <E.* closet (via Nederlands ontleen aan Engels *closet*)
kus (s.nw./ww.) ("soen")	*verh.* (verhewe)
origineel ("oorspronklik")	*minder gebruiklik*
pardon (tw.) ("ekskuus")	(*enigsins formeel*; *verouderend*) (*Fr.*) (Frans)
pardonneer ("kwytskeld/vergewe")	*enigsins formeel*; *verouderend*
serieus ("ernstig")	*enigsins formeel*; *verouderend*
skavuit ("skelm/skurk")	(*verouderd*) *(<Ndl.* schavuit) (ontleen aan Nederlands *schavuit*)

Benewens leksikografiese etikette is daar ook ander maniere aangewend om gebruikers bedag te maak op die Neerlandistiese aard van sommige lemmas. In ’n geval soos *bloesem* (“bloeisel”) word die woordeboekgebruiker nie van ’n betekenisomskrywing voorsien nie, maar na ’n meer gebruiklike vorm in Afrikaans verwys: “Sien BLOEISEL.” In die betekenisomskrywing van die lemma *internaat* (“kosskool”) word die gebruiker daarop gewys dat hy/sy hier te make het met ’n benaming wat “veral in Europa” gebruik word, waarna die sinoniem “kosskool” dan verskaf word.

W. Kempen, wat vanaf 1936 Smith se kollega in die Departement Afrikaans en Nederlands was en in 1949 die Jan Marais-leerstoel in Afrikaans by hom oorgeneem het, was in 1946 nog ten gunste van die opneem van Nederlandse kultuurwoorde in die *WAT* wat nie deel gevorm het van Afrikaans nie, maar wat “in die toekoms vir ons (in Afrikaans) nodig sal wees” (Gericke 1991b:75; Botha 2003a:19). Selfs hy het egter in reaksie op die verskyning van Deel III van die *WAT* gewaarsku teen ’n “’nederlandsgeid’ wat nie-Afrikaans is” in definisies in die *WAT* (Kempen 1959:7; Botha 2003a:58). Vergelyk in hierdie verband die eerste betekenisonderskeiding by die lemma *gladdigheid*, waar die Neerlandistiese *gladdig* in die definisies gebruik is in plaas van die Afrikaanse *gladderig* (Kempen 1959:7), asook die gebruik van die Neerlandistiese lemmas *blootshoofs* en *blootsvoets* in die definisies van die eerste betekenisonderskeiding van die lemma *amende*:

> **glad’digheid** s.nw.
> **1** Toestand of hoedanigheid van gladdig of glibberig te wees; taamlike gladheid; gladderigheid, glibberigheid: [...]
>
> **amende** s.nw. (*Frans*)
> **1** Genoegdoening, vergoeding; openbare skuldbekentenis en versoek om vergiffenis, veral as *amende honorable*, ’n vorm van straf en genoegdoening vir ’n misdaad of belediging, in die vroeë kerk en o.a. in die Romeins-Hollandse, maar veral in die Franse reg [waar dit in 1894 afgeskaf is] gebruiklik, en bestaande uit ’n formele en vernederende skuldbekentenis in die geregsaal of, by swaarder oortreding, op die markplein, waarheen die skuldige blootshoofs en blootsvoets, met ’n waskers in die hand, ’n skandbord op die bors en ’n strop om die nek, deur die beul gelei is: [...]

Hierdie gedagte is deur Terblanche (1956:56) geëggo toe hy daarop gewys het dat Deel II definisies bevat wat woordeliks ooreenstem met dié in die *Woordenboek der Nederlandsche Taal*.

Vergelyk ook die kollokasie *begane grond* wat by die eerste betekenisonderskeiding van die lemma *grond* (s.nw.) aangebied word:

> *Die begane grond*, natuurlike oppervlak van ’n terrein sonder enige kunsmatige verhoging.

Ook hier is daar eerder sprake van ’n Standaardnederlandse uitdrukking (Nederlandse Taalunie 2015; De Boer (hoofred.) 2015; Den Boon en Hendrickx (hoofreds.) 2015) wat in Afrikaans meer algemeen bekend is as die *grondverdieping* of *grondvlak*.

Kempen (1959:7; Botha 2003a:66) het ook gewaarsku teen die oormatige gebruik van vertaalde sitate uit Nederlandse bronne. Vergelyk in hierdie verband die volgende sitate by die lemmas *funksie*, *gladhamer*, *grisaille*, *grond* en *homonimie* wat uit Nederlands vertaal is (Kempen 1959:7;

Terblanche 1959:37):

> *'n Byvoeglike naamwoord het bepalende funksie. In Bredero se "Klucht van de Koe" (1611) vind 'n mens 'n twaalftal den-vorme, waarvan verskillende by selfstandige naamwoorde in onderwerpsfunksie* (A.A. Verdenius).

> *Die gedrewe voorwerpe moet, om die onreëlmatige en ontsierende spore van die hamerslae te verloor, ten laaste gladgehamer word* (G. Kuyper).

> *Grisaille word met water en gom op 'n glasplaat tot 'n dik pap gevryf ... en word dan, na behoefte verdun, met pensele op die glas gebring* (C.A. Meischke).

> *Na die hoofbestanddele van grond word verskillende grondsoorte onderskei, soos sandgrond (80% of meer sand), kleigrond (arm aan sand), leemgrond (ryk aan sand), mergelgrond (klei en sand met minstens 20% kalk), kalkgrond (ryk aan koolsuurkalk), veengrond (minstens 30% humus), ens.* (R. Zondervan).

> *'n Mens moet ... die belang van die homonimie nie oordryf nie: die woorde word byna nooit alleen gebruik nie en ontleen 'n gedeelte van hulle betekenis aan hul omgewing* (C.P.F. Lecoutere).

Terblanche (1956:59) het ten slotte daarop gewys dat die redaksie by die spelling van eiename en persoonsname in samestellings ten opsigte van hoofletter- en koppeltekengebruik en aanmekaarskryf eerder die leiding van die Centrale Taalcommissie voor de Techniek in Nederland nagevolg het as om die gebruiklike Afrikaanse vorme te gebruik.[9]

Die Nederlandse invloed in die vroeëre dele van die *WAT* het volgens Botha (2003a:167) 'n rimpeleffek op latere dele gehad, byvoorbeeld deur verwysing. Die Nederlandse invloed wat in vroeëre dele aanwesig was, is met ander woorde deurgevoer na latere dele deurdat daar dikwels in die latere dele terugverwys is na Neerlandistiese lemmas en betekenisonderskeidings in vorige dele. Vergelyk byvoorbeeld die aanwesigheid van die Neerlandistiese lemmas *abonneer* en *agternaam* in die artikels van die lemmas *inteken* en *familienaam* in latere dele van die *WAT*:

> **in'teken** ww., ingeteken; *byv.* ingeteken, ingetekende.
> **1** (*met* op, *soms* vir) 'n Som geld bydra, betaal of onderneem om te betaal vir die gereelde toesending van 'n koerant, tydskrif, ens. of as een van 'n groep bydraers tot 'n fonds vir die uitgee van 'n boekwerk, ens.; jou abonneer, inskryf: [...]

> **fami'lienaam** s.nw.
> [...]
> **2** Geslagsnaam, in teenst. met *doopnaam* of *voornaam*; van, agternaam: [...]

Buiten die invloed van Nederlands op die inhoudelike ontwikkeling van die *WAT*, het Nederlands ook op institusionele vlak ’n invloed op die Buro van die WAT uitgeoefen deur die samewerkingsooreenkomste tussen die Buro en Nederlandse leksikografiese instansies (Gouws 2003:80). Reeds in 1948 onderneem die toenmalige hoofredakteur, P.C. Schoonees, ’n studiereis na onder andere Nederland en Engeland waartydens hy kontak opneem met leksikografiese instansies in daardie lande (Snijman 1964:15). Dit is dan ook die omvattende *Oxford English Dictionary* (*OED*) en *Woordenboek der Nederlandsche Taal* (*WNT*) wat voortaan as voorbeeld vir die *WAT* sou dien (Van Schalkwyk 2003a; Odendal 2006:281). Ook Schoonees se opvolger, F.J. Snijman, het hom beywer vir die vestiging en bevordering van bande met die *WNT* (Hauptfleisch 1984:i). Nadat hierdie band gedurende die 1980’s verswak het, is dit weer onder die hoofredakteurskap van D.J. van Schalkwyk verstewig (Van Schalkwyk 2003a; sien 4.2). Onder sy leierskap het daar “’n aktiewe wisselwerking” tussen die *WAT* en *WNT* ontwikkel, aldus Gouws (2003:80). Die publikasie van die *Etimologiewoordeboek van Afrikaans* (voortaan *EWA*) in 2003 is te danke aan samewerking tussen die Buro van die WAT en die Instituut voor Nederlandse Lexicologie, waarmee die Buro hegte bande het (Van Schalkwyk in Van Wyk, Cloete, Jordaan, Liebenberg en Lubbe 2003:i; Botha 2005:i). Opleiding vir die samestellers van die *EWA* is aangebied deur A.M.F.J. Moerdijk, oudhoofredakteur van die *WNT* en die *Algemeen Nederlands Woordenboek* en hoogleraar in Nederlandse leksikografie, terwyl die woordeboek saamgestel is danksy fondse wat uit Nederland bewillig is (Van Schalkwyk in Van Wyk e.a. 2003:i). Die Buro van die WAT het ook hegte bande met woordeboekeenhede in België gesmee (Botha 2005:i). Verskeie Nederlandse organisasies is tot vandag toe ankerdonateurs van die *WAT*, tewete Fonds Neerlandistiek, die Nederlandse Taalunie en Sdu Nederland (Botha 2013:Donateurs). Dele van die *WAT* is ook gereeld aan Nederlandse en Belgiese instansies voorgelê vir resensering (Botha 2003a:23).

4. Bydrae van die Departement Afrikaanse en Nederlands tot die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie deur sy betrokkenheid by die *WAT*

Ten spyte daarvan dat die *WAT* aanvanklik, volgens Gouws en Ponelis (1992:21–2), ’n belemmerende invloed op die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie gehad het, sou die *WAT* teen die einde van die 20ste eeu ’n belangrike invloed op die ontwikkeling van sowel die praktiese as die teoretiese Afrikaanse leksikografie uitoefen (Gouws 2003:73). Hierin het die US se Departement Afrikaans en Nederlands ’n belangrike rol gespeel deur sy voortgesette betrokkenheid van verskeie dosente en studente by dié woordeboek.

4.1 Ontwikkeling van die Afrikaanse metaleksikografie

Verskeie dosente en studente van die departement het bygedra tot die ontwikkeling van die Afrikaanse metaleksikografie deur hulle metaleksikografiese bemoeienis met die *WAT*. Botha (2003a:12) toon aan dat hoewel die praktiese leksikografie reeds ’n aantal jaar in Afrikaans bedryf is, dit veral die werk aan die *WAT* was wat gelei het “tot ’n eerste teoretiese besinning in Afrikaans oor die praktyk van woordeboekmaak”. Reeds voor die verskyning van die eerste deel van die *WAT* het taalkundiges soos die Stellenbosse dosent Kempen (sien afd. 3) deur uitsprake, raadgewing of kritiek ’n invloed op die samestelling van die *WAT* uitgeoefen (Botha 2003a:19). Voor die verskyning van die eerste deel is ’n deel van die voltooide manuskrip in 1945 ook aan onder andere Kempen en sy kollega in die departement, E.C. Pienaar, voorgelê vir kommentaar (Botha 2003a:19–20). Volgens Gouws (2003:76–7) het veral die eksterne refleksiewe komponent van die *WAT* (d.w.s. resensente se kritiek op die

WAT) as stimulus vir metaleksikografiese belangstelling in Afrikaans gedien. Buiten enkele leksikografiese publikasies deur Odendal en Eksteen in die 1960's is die Afrikaanse metaleksikografie in die eerste twee dekades ná die verskyning van die eerste deel van die *WAT* veral in die vorm van resensies oor die *WAT* bedryf (Botha 2003a:12, 23). Die *WAT* was dus as 't ware die motivering agter die ontwikkeling van die Afrikaanse metaleksikografie.

Soos reeds in die vorige afdeling (3) aangedui is, het dosente van die departement oor die jare 'n belangrike rol in die eksterne refleksiewe komponent van die *WAT* gespeel. Reeds ná die verskyning van die eerste deel van die *WAT* het mense soos A.C. Bouman (van 1921 tot 1933 dosent in Germaanse filologie aan die departement), W. Kempen en M. de Villiers in 1951 en 1952 resensies laat verskyn (vgl. Botha 2003a). Dit is opgevolg deur resensies oor Deel III en IV deur Kempen in onderskeidelik 1959 en 1961 (Botha 2003a). Dit is egter veral J.G.H. Combrink, wat van 1976 tot 1995 dosent in Afrikaanse taalwetenskap aan die departement was, se resensies van 1962 en 1979 oor die vierde en sesde dele van die *WAT* wat volgens Gouws (2003:76–7) "as die eerste werklik diepgaande besprekings van die WAT, maar ook die eerste diepgaande bespreking van enige produk van die Afrikaanse leksikografiepraktyk beskou [kan] word". Hierdie resensies het die nodige stukrag vir die verskyning van ander soortgelyke resensies verleen. Vergelyk in hierdie verband die gerekende leksikograaf en dosent in leksikografie en Afrikaanse taalkunde aan die departement, R.H. Gouws, se resensies en bespreking van verskillende uitgawes van die *WAT*, asook aspekte van die *WAT* se redaksionele stelsel in 1985, 1989, 1990, 1992, 1994, 1996, 1997, 1999 (vgl. Botha 2003a; Gouws 2003:77). Onder Gouws se leiding was die *WAT* sedert die 1980's ook (deels) die onderwerp van verskeie magister- en doktorale studies. Kyk in hierdie verband magisterstudies deur onder andere I.L. Vos (1992), H. Keyser (2003), M.J. Mongwe (2006), G. Simpson (2012) en A.H. du Plessis (2015) en 'n doktorale studie deur M. Fouché-Van der Merwe (1999) (Botha e.a. 2013:295–9). Resensies deur die Stellenbosse dosent in Afrikaans en Nederlands A.E. Feinauer oor die agtste en negende dele van die *WAT* het onderskeidelik in 1993 en 1996 verskyn (Botha 2003a).

Alhoewel Gouws (2003:76–7) en Botha (2003a:267) aantoon dat die teoretiese leksikografie aanvanklik nie in die praktiese sy van die *WAT* neerslag gevind het nie, sou die ontwikkeling in die metaleksikografie waartoe die *WAT* aanleiding gegee het, uiteindelik ook 'n invloed op die *WAT* self hê. Volgens Botha (2004:2) het die eksterne refleksiewe komponent van veral die eerste agt dele van die *WAT* "'n beslissende impak" op die samestelling van die daaropvolgende dele gehad. Aspekte waaraan daar verbeter is na aanleiding van kritiek op die eerste agt dele, sluit in ensiklopedisiteit, ingewikkelde of onverstaanbare definisies, ondeurdagte opname van konteksinligting, 'n gebrek aan volledige uitspraakleiding, en stadige vordering (Botha 2004:2). In verdere dele is daar na aanleiding van resensies ook aandag geskenk aan die opname van meer Engelse leenvertalings en verafrikaanste spelvorme en ander lemmas uit Omgangsafrikaans, die verbetering van die voorteks "Toeligting by die gebruik van die Woordeboek", die verbetering van uitspraakleiding, die aanbieding van sillabeverdeling, verbetering in die hantering van wisselvorme, ens. (Botha 2004:2–3, 5–7, 14–6; sien Botha 2003a vir 'n uitvoerige uiteensetting van die impak van die metaleksikografie op die samestelling van die *WAT*).

4.2 Strategiese beplanning

Volgens Botha (2003a:220) sou die strategiese beplanning van die *WAT* "weer eens 'n belangrike stimulus verskaf vir die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografieteorie en ook leksikografie in die algemeen". Gedurende die 1980's het die redaksie van die *WAT*, waarskynlik deels in reaksie op die eksterne refleksiewe komponent van die *WAT* (sien afd.4.1), tot die besef gekom dat drastiese veranderinge aan die redaksionele

stelsel van die woordeboek aangebring moes word ten einde die inhoud van die *WAT* met die metaleksikografie te belyn en werk aan die woordeboek te versnel (Botha 2003a:130; Gouws 2003:74).

Hoewel hierdie proses, wat onder die redakteurskap van D.C. Hauptfleisch aan die gang gesit is, daartoe gelei het dat Deel VIII meer as enige vorige deel blyke gee van wisselwerking tussen die praktiese en teoretiese leksikografie, was die verandering nog nie drasties genoeg nie (Botha 2003a:130; Gouws 2003:74). Onder leiding van die toenmalige senior mederedakteur van die *WAT*, D.J. van Schalkwyk, sou die woordeboek egter “ontwikkel in ’n moderne woordeboek, saamgestel volgens die heersende teoretiese beginsels”, aldus Botha (2005:i).

Nadat Van Schalkwyk van 1968 tot 1970 as mederedakteur by die *WAT* werksaam was, was hy van 1971 tot 1978 dosent in Afrikaans aan die US se Departement Afrikaans en Nederlands. In 1988 keer hy terug na die Buro van die WAT, waar hy tot 1990 as senior mederedakteur en van 1991 tot 2003 as hoofredakteur ’n leidende rol in die hervorming van die *WAT* sou speel (Botha 2005:i). In 1989 word Van Schalkwyk genader om die strategiese beplanning van die *WAT* te lei (Botha 2003a:131).

Van Schalkwyk (2003a) sonder die rol wat die US se Departement Afrikaans en Nederlands gespeel het in die instel en ontwikkeling van kursusse in die metaleksikografie uit as ’n belangrike stimulus wat die transformasieproses van die Buro van die WAT beïnvloed het. Die doel van die strategiese beplanning was enersyds om die gehalte van die *WAT* te verbeter en andersyds om werk aan die woordeboek te versnel (Botha 2003a:131; Gouws 2003:77). Volgens Gouws (2003:77) het die vernuwing van die *WAT* begin met ’n interne refleksiewe komponent deurdat werk aan Deel VIII gestaak is sodat daar meer indringend op die kritiek op vorige dele gefokus kon word (sien afd. 4.1).

Ten einde te verseker dat toekomstige dele ’n beter taalkundige en metaleksikografiese grondslag sou hê, is daar voorts besluit om met ’n aantal metaleksikograwe en Afrikaans-taalkundiges in gesprek te tree oor die hersiening van die *WAT* se redaksionele stelsel (Botha 2003a:132; Gouws 2003:77; Van Schalkwyk 2003a). Twee personeellede van die Departement Afrikaans en Nederlands, J.G.H. Combrink en R.H. Gouws, het van 27 tot 29 November 1989 aan hierdie gesprek deelgeneem (Botha 2003a:132). Gouws se publikasie *Leksikografie*, wat deur Carstens (1994:252) ’n “epogmakende werk” genoem is, is ook geraadpleeg in die proses om die *WAT* se redaksionele stelsel te hervorm (Botha 2003a:134).

Na afloop van die gesprek is die hersiene redaksionele stelsel voorts gerekenariseer en vanaf Deel IX geïmplementeer (Botha 2005:i; Van Schalkwyk 2003a). Botha (2003a:135) toon aan dat baie van die teoretiese en praktiese oorwegings rakende die hervorming van die redaksionele stelsel ook deel geword het van die Afrikaanse metaleksikografie deurdat dit in akademiese artikels gemotiveer is.

Ten einde aansluiting te vind by die veranderende Suid-Afrikaanse politieke bestel in die vroeë 1990’s het die *WAT* onder leiding van Van Schalkwyk ook ’n proses van stapel gestuur om die woordeboek se beleid ten opsigte van die hantering van beledigende leksikale items te hersien (Van Schalkwyk 2003a; Botha 2005:i). Ná verskeie konsultasieprosesse (vgl. Harteveld en Van Niekerk 1995:233–8) is daar van 8 tot 10 Februarie 1994 ’n internasionale kongres met die tema “Die hantering van rassismes, seksismes en ander sensitiewe terme in die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*” op Stellenbosch gehou wat deur Afrikaanse en Nederlandse metaleksikograwe, die *WAT*-redaksie en verteenwoordigers van verskillende Afrikaanse spraakgemeenskappe bygewoon is (Harteveld en Van Niekerk 1995:234; Botha 2003b:43; Van Schalkwyk 2003a; Botha 2005:i). Dit het uiteindelik aanleiding gegee tot die formulering van ’n beleid vir die hantering van beledigende en sensitiewe lemmas in die *WAT*,

insluitende rassistiese terme, seksismes en sensitiewe leksikale items wat gestigmatiseerde seksuele verskynsels, praktyke en voorkeure by die mens aandui, sensitiewe leksikale items wat gestigmatiseerde fisieke of geestelike toestande en verskynsels by die mens aandui, sensitiewe leksikale items binne ’n sosiale, politieke en godsdienstige struktuur, en plat en vulgêre leksikale items, skeltaal en vloeke (Van Schalkwyk 2003a; vgl. Harteveld en Van Niekerk 1995:238–47 vir ’n volledige uiteensetting van dié beleid). Nadat die beleid sowel plaaslik as internasionaal vir kommentaar gesirkuleer is, is dit vanaf Deel X in die *WAT* toegepas; ook terugwerkend tot by Deel I in die *Elektroniese WAT* (Van Schalkwyk 2003a; Botha 2016). Gevolglik het die *WAT* volgens Schoonheim (1998:122) ’n belangrike posisie in die internasionale leksikografie ingeneem deurdat dié beleid as voorbeeld vir leksikograwe in ander lande gedien het.

Toe daar in 1989 met strategiese beplanning by die Buro van die WAT begin is, was die woordeboek grootliks geïsoleerd op nasionale vlak, binne Afrika en binne die groter internasionale konteks (Van Schalkwyk 2003a). Soos wat reeds uit die voorgaande duidelik is, was die strategiese beplanning dus ook daarop gemik om die Buro uit sy isolasie te laat breek “en homself as ’n rolspeler in nasionale en internasionale leksikografie [te vestig]”, aldus Botha (2005:i). Dié doel is verder bereik deur samewerking met ander woordeboekprojekte – sogenaamde koöperatiewe leksikografie – op sowel nasionale as internasionale vlak (Botha 2003b:43; Gouws 2003:77; Van Schalkwyk 2003a). Soos reeds aangedui is, is die Buro van die WAT se bande met verskeie Nederlandse leksikografiese instellings onder Van Schalkwyk se hoofredakteurskap verstewig (sien afd. 3). Besoeke aan leksikografiese projekte in Europa, Amerika en die Skandinawiese lande het gelei tot samewerking tussen die Buro van die WAT en die Instituut voor Nederlandse Lexicologie (INL), asook die Akademie der Wissenschaften in Göttingen, die tuiste van die Grimm-broers se *Deutsches Wörterbuch* (Van Schalkwyk 2003a). Die Buro, wat reeds lid was van die European Association for Lexicography (EURALEX) en die Dictionary Society of North America (DSNA), het deur Van Schalkwyk se verteenwoordiging ook lid geword van die Australasian Association for Lexicography (AUSTRALEX), die Asian Association of Lexicography (ASIALEX), die Lexicographical Society of India (LXSI), en die China Association of Lexicography (CHINALEX) (Van Schalkwyk 2003a; Botha 2003b:47).

Hier te lande het die beheerraad van die WAT in 1992 ’n lewensvatbaarheidstudie na ’n instituut vir Suider-Afrikaanse leksikografie laat onderneem ten einde leksikografiese samewerkingsmoontlikhede in Afrika te ondersoek (Alberts 1993; Van Schalkwyk 1994:iv; Harteveld 1995:x; Botha 2003b:43; Alberts 2005:316–20). In hierdie verslag is op die behoefte aan die stigting van ’n leksikografiese vereniging gewys, wat deur die Buro ondersteun is (Alberts 1993:42–5). So kom die African Association for Lexicography (AFRILEX) op 14 Julie 1995 op Stellenbosch tot stand (Harteveld 1995:x; Alberts 2005:320–4).

Die Buro het voorts ’n belangrike ondersteunende rol gespeel in die vestiging van die Nasionale Woordeboekeenhede wat ná 2000 deur die Pan-Suid-Afrikaanse Taalraad (PanSAT) op die been gebring is (Van Schalkwyk 2000:i; 2003a; Botha 2005:i). Die Buro het naamlik as rolmodel gedien vir die woordeboekeenhede vir die ander inheemse tale, en as raadslid en lid van die subkomitee vir leksikografie van PanSAT het Van Schalkwyk sy kundigheid op leksikografiese en bestuursvlak aan die ander eenhede beskikbaar gestel (Gouws 2003:81–2). Hierbenewens het Van Schalkwyk die strategiese beplanning van ander plaaslike taalliggame soos die Provinsiale Taalkomitees en die Instituut vir Vertalers en Tolke begelei, en het hy op internasionale vlak die strategiese beplanning van die *Svenska Akademiens Ordbok* in Lund, Swede, en die *Norsk Ordbok* in Oslo, Noorweë, gefasiliteer (Botha 2003b:46–7).

Die Buro van die WAT het deur opleiding "'n aktiewe rol [gespeel] in die opheffing van ongelykhede op die terrein van die leksikografie", aldus Van Schalkwyk (2003a). Op nasionale vlak het die Buro reeds in 1995 begin om kursusse in die algemene leksikografie, rekenaarleksikografie en die beplanning en bestuur van leksikografieprojekte aan kollegas by universiteite, provinsiale owerhede en PanSAT en sy woordeboekeenhede aan te bied (Van Schalkwyk 2003b). Die Buro was in die verlede ook al betrokke by die opleiding van studente van die Pretoria Technikon en Kaapse Technikon, asook nagraadse studente van die US se Departement Afrikaans en Nederlands (Botha 2003a:222–3; Van Schalkwyk 2003a). Die Buro het sedert 1997 daartoe bygedra om die vlak van die leksikografie in Afrika te help verhoog deur die opleiding in Gaboen van leksikograwe uit 10 Afrikalande (Van Schalkwyk 2003a; 2003b). Buiten 11 Gaboenese wat in 2003, en ongeveer drie per jaar in die daaropvolgende drie jaar, opleiding in die praktiese leksikografie by die Buro en in die teoretiese leksikografie in die US se Departement Afrikaans en Nederlands ontvang het, is daar ook persone uit Namibië, Angola, Malawi, Tanzanië, Zambië en Zimbabwe by die Buro opgelei (Botha 2003b:43; 2016; Van Schalkwyk 2003a; 2003b). Danksy samewerkingsooreenkomste met verskeie Nederlandse universiteite het die Buro ook al opleiding aan nagraadse studente van die Universiteit van Leiden, die Universiteit van Amsterdam en die Vrije Universiteit van Amsterdam verskaf (Botha 2003a:222–3; Van Schalkwyk 2003a). Tans bied die Buro werkswinkels aan vir graad 7- tot graad 12-leerders oor die gebruik van elektroniese woordeboeke en aan onderwysers en onderwysstudente in die gebruik van die *Elektroniese WAT* in die onderrig van Afrikaans op skool, kursusse in algemene en rekenaarleksikografie vir dosente en studente in die leksikografie, asook praktiese opleiding aan binne- en buitelandse senior en nagraadse leksikografiestudente (Botha 2016; Woordeboek van die Afrikaanse Taal 2016).

Nog 'n gevolg van Van Schalkwyk se fokus op koöperatiewe leksikografie is die uitgawe van verskeie leksikografiese satellietpublikasies in samewerking met buiteskrywers (Van Schalkwyk 2003a; Botha 2005:i). Die eerste hiervan was die publikasie van *Woordkeusegids: 'n Kerntesourus van Afrikaans*, wat in 1992 verskyn het (Van Schalkwyk 1994:iv). Die *WAT*-redaksielid P. Harteveld het dit in samewerking met die voormalige hoofredakteur van die *WAT*, D.C. Hauptfleisch, en 'n taalkundedosent verbonde aan die US se Departement Afrikaans en Nederlands, L.G. de Stadler, uitgegee (Harteveld, De Stadler en Hauptfleisch 1992).[10] In 2006 is dit onder die titel *Sinonieme en verwante woorde* heruitgegee (Buro van die WAT 2006). Ander publikasies waarby die Buro in 'n koördinerende hoedanigheid betrokke was, sluit in *Afrikaanse idiome en ander vaste uitdrukkings* deur R.P. Botha, C.H. Winckler en die dosent wat die program in vertaling aan die US se Departement Afrikaans en Nederlands begin het, G. Kroes, in 1994, en die *Etimologiewoordeboek van Afrikaans* met sy *Supplement*, asook die CD-ROM-weergawe van die twee geïntegreerde woordeboeke in 2003, 2007 en 2015 onderskeidelik (Van Wyk e.a. 2003; Van Wyk, Cloete, Liebenberg, Lubbe en Prinsloo 2007; Van Wyk, Cloete, Jordaan, Liebenberg, Lubbe en Prinsloo 2015; Botha 2003b:42; 2005:i; 2016; Botha, Kroes en Winckler 1994). Laasgenoemde is in samewerking met verskeie Nederlandse instansies onderneem (sien afd. 3).

'n Verdere fokuspunt wat uit die Buro se strategiese beplanning voortgevloei het, is "om in die vorm van wetenskaplike publikasies tot die leksikografiese teorie en praktyk by te dra", aldus Van Schalkwyk (2003a). 'n Belangrike ontwikkeling in hierdie verband is die totstandkoming van die internasionale leksikografiese vaktydskrif *Lexikos* in 1991, wat deur die Buro saamgestel en uitgegee word (Botha 2003a:220; Van Schalkwyk 2003a). Hierdie vaktydskrif, wat sedert die sesde volume die mondstuk van die African Association for Lexicography is, het nie net verder as stimulus vir die ontwikkeling van die Afrikaanse metaleksikografie gedien nie, maar het ook, as die enigste eksklusief leksikografiese vaktydskrif in Afrika, 'n bydrae gelewer tot die ontwikkeling van die algemene metaleksikografie op nasionale en internasionale vlak (Van Schalkwyk 1994:iv; Botha 2003a:220–1; Van Schalkwyk 2003a). Studente en dosente verbonde aan die US se Departement Afrikaans en Nederlands het oor die jare 'n belangrike bydrae tot die metaleksikografie gelewer deur die publisering van verskeie artikels en resensies in *Lexikos*. De Schryver (2009:381–

2, 398) toon aan dat die departement in die eerste 18 jaar van *Lexikos* se bestaan verantwoordelik was vir ongeveer 39% van die artikels wat in dié vaktydskrif gepubliseer is. Tot die verskyning van volume 25 in 2015 het daar 95 artikels in *Lexikos* verskyn waarvan minstens een van die skrywers op die datum van publikasie as dosent, student of navorsingsgenoot met die US se Departement Afrikaans en Nederlands geaffilieer was.[11] Dit sluit in die dosente J.G.H. Combrink, L.G. de Stadler, R.H. Gouws, A.E. Feinauer, F.A. Ponelis, G.S. van der Merwe en M. Swart, die buitengewone professore H. Bergenholtz en S. Tarp, asook 19 navorsers wat van 1991 tot 2015 studente aan die departement was (wat onder andere die Buro-personeellede P.A. Louw, W. Botha en H. Fourie Blair insluit). Gouws het nie alleenlik die meeste navorsingsbydraes van die departement gelewer nie, maar die meeste bydraes van alle navorsers wat tot 2008 in *Lexikos* gepubliseer het (De Schryver 2009:378–9). 'n Oorsig oor die artikels wat sedert 2009 in *Lexikos* verskyn het, blyk hierdie bevinding verder te staaf. Hierbenewens het Gouws (1995–1996), De Stadler (1995–2004) en Ponelis (1995–2004) in *Lexikos* se redaksiekomitee gedien en vorm Feinauer sedert 1997 steeds lid van dié komitee, terwyl Gouws sedert 1997 in die adviesraad dien. Gouws was ook in 2014 die redakteur van *Lexikos.* Verskeie nagraadse studente van die departement het ook in die redaksiekomitee gedien of dien steeds daarin.

Benewens hulle optrede as redakteurs van *Lexikos* het personeel van die Buro oor die jare ook self 'n bydrae tot die metaleksikografie gelewer deur verskeie artikels in *Lexikos* te publiseer (vgl. Botha 2003a:220–1). Volgens De Schryver (2009:381–2, 398) het die Buro tot 2008 die grootste bydrae tot die publikasie van wetenskaplike artikels in *Lexikos* gelewer deurdat sowat 45% van die artikels deur personeellede van die Buro geskryf is. In enkele gevalle was hulle bydrae tot die metaleksikografie baanbrekerswerk deurdat hulle onbekende terreine in die Afrikaanse en selfs internasionale metaleksikografie oopgeskryf het (Botha 2003a:222). Personeel van die Buro van die WAT het voorts magister- en doktorale studies oor verskeie aspekte van die leksikografie onderneem (vgl. Botha 2003a:220–1; Botha e.a. 2013:295–8). Ook hierin het die US se Departement Afrikaans en Nederlands sedert die 1980's 'n belangrike rol gespeel deurdat verskeie WAT-personeellede hulle magister- en doktorale studies onder leiding van R.H. Gouws onderneem het, te wete A.E. van Niekerk (nou Cloete) (1989), F.J. Lombard (1990), L. Rademeyer (1992), P. Harteveld (1994), P.A. Louw (2004), W.F. Botha (2003) en H. Fourie (2013) (Botha e.a. 2013:295–8). Redaksielede is ook op ander terreine betrokke by die leksikografie, byvoorbeeld deur kongresbywoning en as resensente en keurders vir vaktydskrifte (Botha 2003a:221).

4.3 Optekening van die breër Afrikaanse leksikon

As omvattende verklarende woordeboek is die *WAT* reeds sedert die eerste deel gemoeid met die optekening van Afrikaans in sy ruimste sin deurdat sowel gesproke as geskrewe materiaal uit al die variëteite van Afrikaans opgeteken word (Van Schalkwyk 1994:i; 1996:i). So spreek M. de Villiers (1951:2) in reaksie op Deel I sy dankbaarheid uit "dat die volkswoorde en -uitdrukkings so ruim verteenwoordig is in dié deel". Talle woorde en uitdrukkings uit die omgangs- en streekstaal is naamlik opgeneem (De Villiers 1951:2). Voorbeelde van die "volop" "gewestelike uitdrukkings en woorde" waarvoor De Villiers (1951:2) sy dankbaarheid uitspreek, is die volgende:

> *appelpoe* ("misverstand"), *bartel* ("gedoente/lawaai/petalje/rusie/remoer"), *blu* ("verleë/bot/dom"), *bang* ("mooi", bv. Die goed groei bang), *bittertjie* (swart, bitter koffie), *bristen* ("briesend"), *basement* (baasspelerige optrede), *borsneuker*/*bekneuker*/*smoelneuker*/*bekslaner* ("konsertinahek"), *boorling* ("iemand wat op 'n genoemde plek gebore is"), bejieks/bejoeks/bejoets/bejorries/betjoeks ("befoeterd"), betjoeks/betjoins/betjols ("deurmekaar"), *die perd beken* ("flou word"), *beesrin*/*bokrin* (uitroepe vir diere).

De Villiers en sy kollega Kempen het self hiertoe bygedra deur voort te bou op Smith, De Wet en Malherbe se benadering om studente van die Departement Afrikaans en Nederlands by die versameling van woorde vir die *WAT* te betrek. Hulle het vanaf 1947 gesamentlik meer as 32 200 kaartjies tot die *WAT* se versameling bygedra (vgl. Schoonees 1950:vi, xi; 1955:iv; 1957:iii; Snijman 1968:v). Hierdie lyste vorm volgens Schoonees (1950:vi) “een van die waardevolste bydraes tot die Woordeboek se materiaalversameling”, deurdat baie volksbenamings vir verskillende plante deur die studente opgeteken is.

Oor die jare het die Buro van die WAT ook, aldus Van Schalkwyk (1994:iii), “besondere moeite gedoen om soveel as moontlik voorbeelde van streektaal vir sy databasis te versamel ten einde ’n omvattender en meer verteenwoordigende dekking daaraan in die Woordeboek te kan gee”. Daar is onder andere kontak gemaak met verskillende gemeenskappe ten einde streektaal op te teken (Van Schalkwyk 1996:ii). Volgens Terblanche (1959:6–7) is dit reeds in Deel III opvallend hoeveel lemmas van Khoi-afkoms in die *WAT* opgeneem is, soos *gha*, *ghaai*, *ghaaisa*, *ghaap*, *ghartjie* en *ghei*. Ook woorde van Maleise afkoms, soos *agar-agar*, *aloen-aloen*, *asam*, *bandjir*, *boreh*, *djati*, *djimat*, *edah*, *ghantang*, *ghiela* (vgl. Terblanche 1959:7), woorde uit Afrikatale, soos *dagha*, *ejeka*, *fagadola*, *gamet*, *ghielangghaap*, en uit Arabies, soos *abdat*, *aleikoem salaam*, *alim*, *amil*, *boernoe*, *chatieb*, *dhikr*, *djami*, *fatiha*, *fikh* en *ghasidsja* is reeds in die eerste dele opgeneem.

Sedert die 1990’s word daar toenemend op die versameling van gesproke materiaal gefokus (Van Schalkwyk 1996:i). Die US se Departement van Afrikaanse Kultuurgeskiedenis het hierin ’n belangrike rol gespeel, deurdat dosente en studente se dekadeslange optekening van die gesproke taal van Afrikaanssprekende gemeenskappe regoor Suid-Afrika aan die Buro beskikbaar gestel is (Van Schalkwyk 1996:i–ii).

Alhoewel die *WAT* in die verlede al daarvoor gekritiseer is dat daar nie genoegsame Engelse leenvertalings en verafrikaanste spelvorme opgeneem is nie (sien afd. 4.1), het die redaksie tog sedert die eerste uitgawes ’n poging aangewend om rekenskap te gee van Engels se onmiskenbare invloed op Afrikaans. Alhoewel hierdie leenvertalings in die eerste deel dikwels as anglisismes aangedui is (bv. *afhê* (“vry wees”), *afsit* (“hinder”), *afsien* (“groet”), *angstig* (“gretig”), *appliseer* (“aansoek doen”), *applikant* (“aansoeker”), *as sulks* (“as sodanig”) en *besigheid* (“sake”)), toon De Villiers (1952:4–5) aan dat daar baie lemmas ongemerk (dus nie as anglisisties nie) in die eerste deel van die *WAT* opgeneem is wat deur skoolgrammatikas verkeerdelik as anglisismes aangedui is. Voorbeelde wat in hierdie verband deur De Villiers genoem word, sluit in *bloukous*, *belofte hou*, *in dieselfde bootjie wees*, *dit was so by vyfuur*, *by sy belofte hou*, *by wet bepaal*, *by ’n trap opklim*, *goed by wees* (op hoogte) en *by dag en nag*. Ander Engelse leenwoorde wat, tot Terblanche (1959:56–7) se ontsteltenis, in die *WAT* opgeneem is, is *enjin*, *flat* (“woonstel”), *dans* (“dansparty”), *deursit* (“deurskakel”), *drom* (“trom”) en *bottelstoor* (“drankwinkel”). Deur die opname van hierdie leksikale items en uitdrukkings gee die *WAT* verder erkenning aan die Afrikaanse omgangstaal. Deel IX slaag ook volgens Feinauer (1996:237) in ’n groter mate as vorige dele daarin om erkenning te gee aan die werklike taalgebruik van sprekers deur die opname van Engelse leenwoorde.

In Desember 2012 is daar begin met die digitalisering van die Buro van die WAT se materiaalversameling, wat ’n oorsig gee oor gesproke en geskrewe Afrikaans regoor Suid-Afrika en Namibië sedert 1875 (Botha 2013:i). Daar word beoog om dit uiteindelik op die internet beskikbaar te stel ten einde die hele Afrikaanse spraakgemeenskap, asook buitelandse navorsers en belangstellendes, tot diens te wees (Botha 2013:i). Ten spyte van ’n wankelrige begin, het die Buro van die WAT en die *WAT* as leksikografiese produk uiteindelik “as groeipunt en stimulus vir leksikografiese aktiwiteite en metaleksikografiese denke in Suid-Afrika” gedien, aldus Van Schalkwyk (2003a).

5. Die US se voortgesette verbintenis met die *WAT*

Benewens die US, en in die besonder sy Departement Afrikaans en Nederlands, se rol in die eksterne refleksiewe komponent van die *WAT* (sien afd. 4.1) en sy bydrae tot die strategiese beplanning van die *WAT* (sien afd. 4.2) en die leksikon van Afrikaans (sien afd. 4.3), het die US oor die jare ook ’n bydrae gelewer tot die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie deur die betrokkenheid van ’n groot aantal US-gegradueerdes by die werksaamhede van die Buro van die WAT. Van die personeel[12] wat van 1947 tot 2013 by die *WAT* betrokke was, het die oorgrote meerderheid aan die US studeer. Dit sluit al die hoofredakteurs sedert J.J. Smith in (P.C. Schoonees, F.J. Snijman, D.C. Hauptfleisch, D.J. van Schalkwyk en W.F. Botha), asook die meerderheid van die res van die redaksielede en redaksionele steundienste.

Oor die jare is daar ook voortgebou op Smith se werkswyse om vakkundige medewerkers te betrek om deskundige advies aan die redaksie van die *WAT* te verskaf. Weens die *WAT* se noue verbintenis met die US is dit nie verbasend dat daar oor die jare ruim geput is uit die kennis van ’n hele aantal departemente en dosente verbonde aan die universiteit nie. Veral op tegniese en natuurwetenskaplike terrein is ’n aantal vakkundiges op Stellenbosch gevra om hulle onderskeie vakgebiede grondig te bewerk. Hierdie deskundiges het die Buro se kaartjieversameling met sowat 15 000 aangevul. Daar is oor die jare heen ook uit die kennis van dosente verbonde aan die Departement Afrikaans en Nederlands geput, te wete E.C. Pienaar (Afrikaanse kultuurgeskiedenis), M. de Villiers, W. Kempen, J.G.H. Combrink, F.A. Ponelis en R.H. Gouws (taalkunde) en F.E.J. Malherbe, W. du P. Erlank en L. Viljoen (letterkunde). Die departement is ook sedert die totstandkoming van die Raad van Beheer oor Die Afrikaanse Woordeboek[13] in 1946 in dié liggaam verteenwoordig, by name deur W. Kempen, H. van der M. Scholtz, J.G.H. Combrink, R.H. Gouws, L.G. de Stadler en H.M. Lesch. Gouws is sedert 2005 ondervoorsitter van die Direksie van die Woordeboek van die Afrikaanse Taal. (Vgl. Schoonees 1950:vi–xi; 1955:ii–iii; 1957:i–iii; 1961:i–ii; Kotzé 1966:468; Snijman 1968:ii–v; 1976:ii–vii; Hauptfleisch 1984:ii–vi; 1991:ii–vi; Van Schalkwyk 1994:v–viii; 1996:ii–v; 2000:i–iv; Botha 2005:ii, iv–v; 2009:i, iii–iv; 2013:i–iv.)

Die US het egter ook op ’n materiële vlak ondersteuning aan die *WAT* gebied. Die universiteit is nie net tot vandag toe steeds een van die ankerdonateurs van die Buro van die WAT nie (Botha 2013:Donateurs), maar huisves ook die Buro sedert 1 April 1930 in verskeie geboue[14] (Van Schalkwyk 2000:i). In 1973 het die *WAT* ’n vaste staanplek op Stellenbosch gekry met die instelling van die Buro van die Woordeboek van die Afrikaanse Taal, ’n regspersoon, ingevolge die Wet op die Woordeboek van die Afrikaanse Taal, 1973 (Wet No. 50 van 1973) (Snijman 1975:6; 1976:i). Hierdie wet is in 1986 deur die Wysigingswet op die Woordeboek van die Afrikaanse Taal gewysig, ingevolge waarvan die Buro van die Woordeboek van die Afrikaanse Taal aan die US gesetel is (Hauptfleisch 1991:i). Die rekenmeester T.G.D. van Schalkwyk, later registrateur (finansies) van die US, het van 1946 tot 1974 in sy vrye tyd die Buro se geldsake behartig. Sedertdien word dit teen vergoeding deur die universiteit behartig (Snijman 1976:i).

6. Ten slotte

In hierdie studie is ’n oorsig gegee oor die rol van die Universiteit Stellenbosch, en veral die universiteit se Departement Afrikaans en Nederlands, in die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie deur dié departement se betrokkenheid by die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal* oor die afgelope 90 jaar teen die agtergrond van die aanvanklike Nederlands-Afrikaans-stryd wat in die departement, asook in die breër Afrikaanse spraakgemeenskap, geheers het (vgl. Odendaal 2016). Eerstens is daar aangedui hoe die voormalige Afrikaanse dosent J.J. Smith se betrokkenheid by die Nederlands-Afrikaans-stryd neerslag gevind het in sy werk aan die *WAT*. Daar is ook op die aanvanklike invloed van Nederlands op die eerste dele van dié woordeboek gewys.

Alhoewel die *WAT* aanvanklik in die onproduktiewe fase van 1926 tot 1946 ’n beperkte bydrae tot die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie gemaak het, het die Departement Afrikaans en Nederlands se betrokkenheid by die eksterne refleksiewe komponent van die *WAT* sedert die verskyning van die eerste deel, aan die een kant, en die strategiese woordeboekbeplanning onder leiding van nog ’n voormalige dosent aan die US se Departement Afrikaans en Nederlands, D.J. van Schalkwyk, aan die ander kant, daartoe gelei dat dié woordeboek hom mettertyd as belangrike rolspeler in die Afrikaanse en internasionale leksikografie laat geld het. Dosente en studente van dié departement het ook reeds vroeg in die *WAT* se geskiedenis ’n belangrike bydrae gelewer tot die versameling van die Afrikaanse taalskat deur middel van die optekening van Afrikaanse woorde en uitdrukkings en deur as adviseurs op te tree. Hierbenewens het die departement oor die jare ’n belangrike rol gespeel in die opleiding van die personeel van die Buro van die WAT, asook die bestuur van die woordeboek. Dit is ongetwyfeld só dat die US se Departement Afrikaans en Nederlands inderdaad ’n onontbeerlike rol in die werking van die *WAT* gespeel het en hierdeur gesorg het dat Afrikaans sy ondergeskikte posisie ten opsigte van Nederlands afgeskud het en vandag as gelykwaardig aan Nederlands beskou word.

Bibliografie

Alberts, M. 1993. *Lewensvatbaarheidstudie: Instituut vir Suider-Afrikaanse Leksikografie*. Buro van die WAT, Stellenbosch.

—. 2005. The African Association for Lexicography: After ten years. *Lexikos*, 15:316–24.

Anoniem. 1926. *Gedenkboek ter eere van die Genootskap van Regte Afrikaners (1875–1925)*. Potchefstroom: Afrikaanse Studentebond.

—. 1930(a). Geen nuwe spelling beoog nie. *Die Burger*, 8 Augustus, bl. 11.

—. 1930(b). Prof. J.J. Smith oor fonetiese spelling. *Die Volkstem*, 12 Augustus, bl. 1.

—. 1932. Die spellingooreenkoms. *Die Huisgenoot*, 23 September, bl. 35.

—. 1933. Mnr. Hofmeyr oor die spellingopdrag: doel eenvormigheid. *Die Volkstem*, 3 Junie, bl. 5.

Boshoff, S.P.E. 1926. ’n Standaardwoordeboek van Afrikaans. In Anoniem 1926.

Botha, W. 2004. Die impak van kritiek op die samestelling van die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal* (WAT). *Lexikos*, 14:1–16.

Botha, W. 2016. Persoonlike mededeling. 5 Desember.

Botha, W. (red.). 2003. *’n Man wat beur*. Stellenbosch: Buro van die WAT.

Botha, W., P. Mavoungou en D. Nkomo (reds.). 2013. *Festschrift: Rufus H. Gouws*. Stellenbosch: SUN PReSS.

Botha, W.F. 2003a. Die impak van die leksikografieteorie op die samestelling van die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*. Ongepubliseerde doktorale proefskrif, Universiteit Stellenbosch.

—. 2003b. Curriculum vitae: D.J. van Schalkwyk. In Botha (red.) 2003.

Carstens, A. 1994. *Verklarende Afrikaanse Woordeboek* as spieël van normverplasing. *Lexikos*, 4:249–81.

—. 1995. ’n Kritiese beskouing van *HAT*^{3}. *Lexikos*, 5:138–65.

De Schryver, G.-M. 2009. *Lexikos* at eighteen: an analysis. *Lexikos*, 19:372–403.

De Villiers, M. 1951. Die Afrikaanse Woordeboek I. *Ons Eie Boek*, 17(4):2–5.

—. 1952. Die Afrikaanse Woordeboek I (Vervolg). *Ons Eie Boek*, 18(1):2–6.

Du Toit, P.S. 1966. Die Fakulteit van Lettere en Wysbegeerte. In Thom e.a. (reds.) 1966.

Feinauer, I. 1996. Die negende deel van die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*. *Lexikos*, 6:233–71

Gericke, W. 1991a. Vroeë woordelyste en woordeboeke in verband met Afrikaans. *Lexikos*, 1:104–12.

—. 1991b. Die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal* – ’n kultuurhistoriese verkenning. Ongepubliseerde MA-verhandeling, Universiteit Stellenbosch.

Gouws, R.H. 1989. *Leksikografie.* Kaapstad: Academica.

—. 2003. Oor patriotte en ander leksikografiese vernuwers. In Botha (red.) 2003.

Gouws, R.H. en F.A. Ponelis. 1992. Issues in the development of Afrikaans lexicography. *Suid-Afrikaanse Tydskrif vir Taalkunde*, Supplement 12:1–44.

Harteveld, P. 1995. Voorwoord. *Lexikos*, 5:x–xi.

Harteveld, P. en A.E. van Niekerk. 1995. Beleid vir die hantering van beledigende en sensitiewe leksikale items in die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*. *Lexikos*, 5:232–48.

Kapp, P. 2009. *Draer van 'n droom*. Hermanus: Hemel & See Boeke.

—. 2013. *Maties en Afrikaans: 'n Besondere verhouding, 1911–2011*. Pretoria: Protea Boekhuis.

Kempen, W. 1959. Woordeboek het ver gevorder. *Die Burger*, 1 Januarie, ble. 6–7.

Kok, B. (red.). 1974. *Afrikaans: Ons pêrel van groot waarde*. Johannesburg: Federasie van Afrikaanse Kultuurvereniginge.

Kotzé, D.J. 1966. Stellenbosch se bydrae. In Thom e.a. (reds.) 1966.

Luther, J. 2010. A language on the back foot. The Afrikaans lexicographer's dilemma. EURALEX. Euralex 2010 Proceedings. http://www.euralex.org/elx_proceedings/Euralex2010/054_Euralex_2010_3_LUTHER_A%20language%20on%20the%20back%20foot_The%20Afrikaans%20lexicographers%20dilemma.pdf (2 Junie 2016 geraadpleeg).

—. 2015. HAT 50 jaar. Lesing gelewer by die African Association for Lexicography (AFRILEX) 20th International Conference, 6-8 Julie, Universiteit van KwaZulu-Natal, Durban.

Malan, S.I. 1974. Die groei van Afrikaans as skryftaal. In Kok (red.) 1974.

Nederlandse Taalunie. 2015. Taalunieversum. Taaladvies. Gelijkvloers/begane grond/beneden-verdieping. http://taaladvies.net/taal/advies/vraag/1021/gelijkvloers_begane_grond_benedenverdieping/ (2 Mei 2016 geraadpleeg).

Odendaal, G. 2016. Die rol van die US se Departement Afrikaans en Nederlands in die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie: Die Nederlands-Afrikaans-stryd gedurende die aanvangsjare. *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, 56(1):257–76.

Odendal, F.F. 2006. HAT veertig jaar – 'n persoonlike oorsig. *Lexikos*, 16:280–9.

Ponelis, F.A. 1992. Standaardafrikaans in oorgang. In Webb (red.) 1992.

Schoonheim, F. 1998. Een studie naar aspecten van de invloed van de Nederlandse lexicografie op Afrikaanse woordenboeken. Ongepubliseerde MA-verhandeling, Universiteit Stellenbosch.

Snijman, F.J. (hoofred.). 1964. *U woorde, u woordeboek.* Stellenbosch: Raad van Beheer oor Die Afrikaanse Woordeboek.

—. 1975. U woorde, u woordeboek. *Lantern*, 25(1):2–9.

Terblanche, H.J. 1956. Die Afrikaanse Woordeboek. *Standpunte*, 11(2):53–61.

—. 1959. Deel III van Woordeboek. Kritiek en lof. *Die Huisgenoot*, 23 Januarie, bl. 37.

Thom, H.B. e.a. (reds.). 1966. *Stellenbosch 1866–1966. Honderd jaar hoër onderwys*. Kaapstad: Nasionale Boekhandel.

Van Houwelingen, F. en A. Carstens. 1998. "Nederlandismes" in *HAT*^{3}. *Literator*, 19(2):1–12.

Van Schalkwyk, D.J. 2003a. Transformasie van die Buro van die WAT. *Trefwoord*. http://ivdnt.org/images/stories/onderzoek_en_onderwijs/publicaties/trefwoord/transformasie-van-die-buro-van-die-wat.html (26 Mei 2016 geraadpleeg).

—. 2003b. Leksikografie in (Suid-)Afrika. *Trefwoord*, Jaargang 2003. http://ivdnt.org/images/stories/onderzoek_en_onderwijs/publicaties/trefwoord/leksikografie-in-suid-afrika.html (26 Mei 2016 geraadpleeg).

Webb, V.N. (red.). 1992. *Afrikaans ná apartheid*. Pretoria: J.L. van Schaik.

Woordeboek van die Afrikaanse Taal. 2016. WAT. Opleiding. http://www.wat.co.za/index.php/af-ZA/wat/opleiding (7 November 2016 geraadpleeg).

Woordeboeke

Botha, R.P., G. Kroes en C.H. Winckler. 1994. *Afrikaanse idiome en ander vaste uitdrukkings*. Halfweghuis: Southern Boekuitgewers.

Botha, W.F. (hoofred.). 2005. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*, Twaalfde Deel P–Q. Stellenbosch: Buro van die WAT.

—. 2009. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*, Dertiende Deel R. Stellenbosch: Buro van die WAT.

—. 2013. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*, Veertiende Deel S–SKOOI. Stellenbosch: Buro van die WAT.

—. 2014. *Elektroniese WAT*, A-SKOOI [CD-ROM]. Stellenbosch: Buro van die WAT.

Buro van die WAT. 2006. *Sinonieme en verwante woorde*. Kaapstad: Pharos Woordeboeke.

De Boer, T. (hoofred.). 2015. *Dikke Van Dale Online 2015. Hedendaags Nederlands*. Van Dale Uitgevers. https://www.vandale.nl/zoeken/zoeken.do.

Den Boon, C.A. en R. Hendrickx (hoofreds.). 2015. *Dikke Van Dale Online 2015*. Van Dale Uitgevers. https://www.vandale.nl/zoeken/zoeken.do.

De Stadler, L.G. en A. de Stadler. 1994. *Groot Tesourus van Afrikaans*. Halfweghuis: Southern Boekuitgewers.

—. 2007. *Tesourus van Afrikaans*. Kaapstad: Pharos Woordeboeke.

Harteveld, P., L.G. de Stadler en D.C. Hauptfleisch. 1992. *Woordkeusegids. 'n Kerntesourus van Afrikaans*. Halfweghuis: Southern Boekuitgewers.

Hauptfleisch, D.C. (hoofred.). 1984. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*, Sewende Deel KOM–KOR. Pretoria: Die Staatsdrukker.

—. 1991. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*, Agste Deel KOS–KYW. Stellenbosch: Buro van die WAT.

Schoonees, P.C. (hoofred.). 1950. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*, Eerste Deel A–C. Pretoria: Die Staatsdrukker.

—. 1955. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*, Tweede Deel D–F. Pretoria: Die Staatsdrukker.

—. 1957. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*, Derde Deel G. Pretoria: Die Staatsdrukker.

—. 1961. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*, Vierde Deel H–I. Pretoria: Die Staatsdrukker.

Snijman, F.J. (hoofred.). 1968. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*, Vyfde Deel J–KJ. Pretoria: Die Staatsdrukker.

—. 1976. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*, Sesde Deel KLA–KOL. Pretoria: Die Staatsdrukker.

Van Schalkwyk, D.J. (hoofred.). 1994. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*, Negende Deel L. Stellenbosch: Buro van die WAT.

—. 1996. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*, Tiende Deel M. Stellenbosch: Buro van die WAT.

—. 2000. *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*, Elfde Deel N–O. Stellenbosch: Buro van die WAT.

Van Wyk, G.J. (red.), A.E. Cloete, A. Jordaan, H.C. Liebenberg en H.J. Lubbe. 2003. *Etimologiewoordeboek van Afrikaans*. Stellenbosch: Buro van die WAT.

Van Wyk, G.J. (red.), A.E. Cloete, H.C. Liebenberg, H.J. Lubbe en A. Prinsloo. 2007. *Etimologiewoordeboek van Afrikaans Supplement*. Stellenbosch: Buro van die WAT.

Van Wyk, G.J. (red.), A.E. Cloete, A. Jordaan, H.C. Liebenberg, H.J. Lubbe en A. Prinsloo. 2015. *Etimologiewoordeboek van Afrikaans (EWA) en Supplement* [CD-ROM]. Stellenbosch: Buro van die WAT.

Eindnotas

[1] Die departement staan vandag steeds bekend as die Departement Afrikaans en Nederlands en daar sal voortaan dienooreenkomstig daarna verwys word.

[2] Die artikel vorm deel van ’n omvattender projek van die dekaan van die Fakulteit Lettere en Sosiale Wetenskappe van die Universiteit Stellenbosch oor die geskiedenis van die fakulteit. Dit is die tweede artikel in ’n beoogde reeks artikels oor die rol van die Universiteit Stellenbosch se Departement Afrikaans en Nederlands in die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie teen die agtergrond van Afrikaans se stryd teen Nederlands. Die artikel bied nie ’n volledige oorsig oor dié departement se rol in die ontwikkeling van die Afrikaanse leksikografie nie, maar fokus in die besonder op die departement se betrokkenheid by die *Woordeboek van die Afrikaanse Taal*.

[3]Vanaf 1 April 1918 bekend as die Universiteit van Stellenbosch (Kapp 2013:47).

[4] Die kommissie het oor die jare verskillende benamings gehad. In 1917 het dit as die Woordelijs-Kommissie bekend gestaan, met die verskyning van die 1921-uitgawe as die Woordelys-Komitee en met die 1931-uitgawe as die Spelling-kommissie. Sedert die vyfde uitgawe in 1937 staan dit as die Taalkommissie bekend. Ten einde verwarring te voorkom, sal daar in hierdie artikel deurgaan daarna verwys word as die Taalkommissie.

[5] Smith het in die kommissie gedien wat in 1917 die eerste *Afrikaanse woordelys en spelreëls* (*AWS*) die lig laat sien het. Daarna was hy nog betrokke by twee uitgawes van die *AWS* (1918 en 1921). Kapp (2009:121) meen dat die saadjie vir die botsing tussen die Taalkommissie en Smith reeds met die verskyning van die eerste uitgawe van die *AWS* geplant is. Smith was reeds in 1917 ontevrede met die spelreëls. Die onmin het daaruit gespruit dat Smith se gedeelte van die manuskrip van die *AWS* verander is sonder dat sy goedkeuring gevra is. Hierdie situasie het hom tot ’n mindere mate by die verskyning van die 1921-*AWS* herhaal, waaraan Smith sonder enige entoesiasme meegewerk het. Hierdie gebeure het Smith se geesdrif vir verdere samewerking aan die *AWS* gedemp en teen 1926 het hy nie meer die vergaderings van die Taalkommissie bygewoon nie en ook nie sy verkiesing tot raadslid van die Suid-Afrikaanse Akademie vir Wetenskap en Kuns aanvaar nie. Hy het hom uiteindelik in Februarie 1928 aan die Taalkommissie onttrek. (Gericke 1991b:34–5; Kapp 2009:116, 121)

[6] Die lys is gedeeltelik oorgeneem uit Ponelis (1992:80–1), Carstens (1995:154), Van Houwelingen en Carstens (1998:5–8), Luther (2010:677) en Luther (2015) en bygewerk uit die *Elektroniese WAT* (Botha 2014). Al die lemmas in die lys is gekontroleer aan die hand van die *Dikke Van Dale Online* (Den Boon en Hendrickx 2015) en *Van Dale Online Hedendaags Nederlands* (De Boer 2015). Behalwe *invektief*, wat as formeel geëtiketteer is in *Hedendaags Nederlands*, kom al die lemmas of hulle spesifieke betekenisse ongeëtiketteer in *Dikke Van Dale* en *Hedendaags Nederlands* voor, wat daarop dui dat hulle as deel van die Nederlandse standaardtaal beskou word (vgl. Gouws 1989:147, 201).

[7] Dit is sedert Deel IX meer eksplisiet in die inleiding gestel: “By *lugdinamikus* word *aërodinamikus* as sinoniemdefinisie aangegee […]. By die samestelling van deel IX was dit op grond van die uitgebreider databasis vir die redakteur moontlik om te besluit dat dié twee terme sinonieme is en dat *aërodinamikus* meer gebruiklik is as *lugdinamikus*, Die definisie hoort dus by *aërodinamikus* […].”

[8] Sien eindnota 6.

[9] Terblanche (1956) verskaf ongelukkig nie voorbeelde hiervan nie.

[10] In 1994 publiseer De Stadler in samewerking met A. de Stadler die *Groot Tesourus van Afrikaans*, wat in 2007 heruitgegee is onder die titel *Tesourus van Afrikaans* (De Stadler en De Stadler 1994; 2007).

[11] Hier word die affiliasie aangetoon soos deur die skrywers self bo- of onderaan die artikels of resensies aangedui.

[12] Met “personeel” word hier spesifiek verwys na die redaksie en redaksionele steundienste (met ander woorde nie sekretariële/kantoorbestuurpersoneel nie).

[13] Hierdie raad is sedert 1973 ingevolge die Wet op die Woordeboek van die Afrikaanse Taal, 1973 (Wet No. 50 van 1973), bekend as die Beheerraad van die Woordeboek van die Afrikaanse Taal (Snijman 1976:i-ii). In 2001 is die Beheerraad opgevolg deur die Direksie van die WAT nadat die WAT 'n artikel 21-maatskappy geword het (Botha 2005:ii).

[14] Die Buro van die WAT is van Augustus 1980 tot aan die einde van Februarie 1999 in die Letteregebou van die US gehuisves, waarna dit aan die begin van Maart 1999 na Banghoekweg 115 verskuif het, waar dit steeds gehuisves word (Hauptfleisch 1984:i; Van Schalkwyk 2000:i).

LitNet Akademies *(ISSN 1995-5928) is geakkrediteer by die SA Departement Onderwys en vorm deel van die Suid-Afrikaanse lys goedgekeurde vaktydskrifte* (South African list of Approved Journals)*. Hierdie artikel is portuurbeoordeel vir* LitNet Akademies *en kwalifiseer vir subsidie deur die SA Departement Onderwys.*

0 0 0 0 0 0 0

0

Reageer

Jou e-posadres sal nie gepubliseer word nie. Kommentaar is onderhewig aan moderering.

Reageer

Jou naam*

Jou e-posadres*

Save my name, email, and website in this browser for the next time I comment.

PLAAS

Stel my in kennis indien nuwe kommentaar bygevoeg word.